

Секція: Фінанси, гроші і кредит.

Павловська Є.О.

аспірант кафедри фінансів

Українська академія банківської справи

Національного банку України

м. Суми, Україна

СКЛАДОВІ ВНУТРІШНІХ ТА ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ УКРАЇНИ

На сьогодні, проблема пошуку оптимальної структури державного боргу та його класифікації, особливо в сучасних умовах, є однією з основних у сфері бюджетно-фінансових відносин. Однак до сьогодні спеціальних досліджень структури державного боргу, його змісту тощо не здійснювалося. Зареєстровані у Верховній Раді України проекти закону про державний борг теж не містять визначення розширеної класифікації державного боргу, зокрема внутрішнього та зовнішнього. Проте реалії життя вимагають чіткості у розумінні змісту поняття державного боргу і його адекватного відображення у правових формах, оскільки кожен із елементів структури державного боргу має свої характерні підстави виникнення, порядок обслуговування і погашення.

Важливо усвідомлювати категорію державного боргу як загальнотеоретичну, базову для реалізації державою своїх функцій. Питанню видів державного боргу приділено не так багато уваги, обмежуючись досить вузькою класифікацією в дослідженнях економічної науки та науки фінансового права, що не дає можливості підняти дану категорію на новий загальнотеоретичний рівень.

Не всі вчені дають класифікацію саме державного боргу, обмежуючись лише загальним поділом його на внутрішній та зовнішній, хоча навіть і в основу даного поділу покладають різні підстави.

Під час дослідження складових державних запозичень виникає наступне проблемне питання, котре полягає у нормативно-правовому закріпленні видів державного боргу, яке необхідне саме для реалізації функцій держави. Слід розпочати з розділення державного боргу на "державний борг" у широкому та вузькому розуміннях.

У вузькому розумінні, державний борг – це сукупність відносин, за якими виникають боргові зобов'язання держави як позичальника, боржника або гаранта погашення позик іншими позичальниками.

У широкому розумінні, державний борг – це система фінансових зобов'язань держави, що виникають у результаті здійснення запозичень; із наданих державою гарантій чи із зобов'язань третіх осіб – суб'єктів господарської діяльності; боргових зобов'язань, прийнятих на себе відповідно до чинного законодавства; сум бюджетних асигнувань, перерахованих із порушенням строків чи в неповному розмірі; суми компенсації за несвоєчасну чи неповну виплату суми платежу юридичним та фізичним особам тощо.

Внутрішній державний борг – це внутрішня заборгованість держави підприємствам і населенню, що виникла внаслідок залучення їх коштів для виконання державних програм і замовлень, випуском в обіг державних облігацій та інших державних цінних паперів [1].

Внутрішній державний борг розглядається як «позику нації сам собі» і не впливає на загальні розміри сукупного багатства нації. Певні негативні наслідки за його управління перекриваються позитивними ефектами від мобілізації додаткових фінансових ресурсів в інвестиції або розвиток економіки країни.

Основними кредиторами внутрішнього боргу, як правило, є: населення; корпорації, банки; інші фінансові і кредитні установи.

Державний внутрішній борг пов'язаний з фінансуванням видатків бюджету держави резидентами країни у національній грошовій одиниці. Головним наслідком проведення політики запозичень на внутрішньому ринку є перерозподіл доходів всередині країни. Основною причиною використання фінансових ресурсів, залучених на внутрішньому ринку, є дефіцит бюджету. В умовах недостатнього наповнення дохідної частини бюджету, зростання рівня дефіциту бюджету, спостерігається значний ріст державної заборгованості, що з часом у разі продовження таких негативних тенденцій може загрожувати дефолтом.

Зовнішній державний борг - це складова частина державного боргу по зовнішніх позиках і інших боргових зобов'язаннях перед кредиторами-нерезидентами. Наявність зовнішнього боргу у країни є нормальною світовою практикою.

Державний зовнішній борг утворюється шляхом виникнення зобов'язань унаслідок отримання кредитів від іноземних держав, міжнародних організацій та фінансово-банківських установ, здійснення державних запозичень на міжнародних фінансових ринках та вступу в дію державних зовнішніх гарантій щодо боргу приватних підприємств.

Державні цінні папери (іноземні облігації, єврооблігації, ноти), векселі, міжнародні угоди про позику, ратифіковані Верховною Радою України, укладені згідно із чинним законодавством, що мають визначену суму, термін та умови погашення – все це вважається борговими інструментами. Зовнішні кредитні угоди укладаються за видами:

синдиковані кредити; двосторонні кредити; двосторонні кредитні зобов'язання індивідуального характеру (МФО).

Ключовим завданням, пов'язаним із використанням державних запозичень в якості одного з інструментів формування інноваційного розвитку української економіки, на думку Мниха А. М., є наукове обґрунтування і методологічно вірне визначення напрямів використання запозичених коштів. Державні боргові запозичення, як внутрішні, так і зовнішні, здатні позитивно вплинути на всю економіку країни, тільки якщо вони будуть спрямовані на вирішення стратегічних завдань радикального підвищення ефективності використання фінансово-економічного, інтелектуального і кадрового потенціалу України на шляху переходу від сировинного до наукомісткого розвитку [2].

Існуючі боргові проблеми держави потребують удосконалення боргової політики України та побудови дієвої системи управління державним боргом. Повинні проводитись заходи, котрі стосуються удосконалення нормативно-правового забезпечення, коротко- та середньострокові орієнтири управління державним боргом, інструменти радикального підвищення ефективності інвестиційної складової бюджетних видатків та стратегічні завдання переорієнтації боргової політики, зменшення боргового тягаря та розвитку альтернативних, непозичкових інструментів фінансування бюджетних видатків. Комплексне вирішення проблеми зовнішнього державного боргу із врахуванням запропонованих заходів сприятиме зміцненню фінансової системи України й посиленню стимулюючого впливу держави на соціально-економічний розвиток країни [3].

Список літератури:

1. Управління державним боргом : навч. посібн. / О.О. Прутська, О.А. Сьомченков, Ж.В. Гарбар, Л.І. Губанова, В.В. Руденко / за заг. ред. О.О. Прутської. – К. : Центр навч. літ-ри., 2010. – 216 с.

2. Мних А. М. Сучасні способи оптимізації боргової політики України для оздоровлення економіки / А. М. Мних // Облік і фінанси АПК. – 2010. №4. С. 147- 149.

3. Карапка О. Управління державним боргом України / О. Карапка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/internet-conference/announced-internet-conference/onferencia-3-02-2012/49-article-onferencia-23-02-2012/171-2012-03-27-18-59-29.html>.